

Asia: VN/30326/2022

Vesienhoidon ympäristötavoitteet ja poikkeaminen; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö

Viite: Lausuntopyyntö 2.10.2023, VN/30326/2022

Vesienhoidon ympäristötavoitteet ja poikkeaminen; työryhmän mietintö

Hankkeen kuvaus

Ympäristöministeriön asettama työryhmä esittää vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia, ympäristönsuojelulakia ja vesilakia muutettavaksi siten, että vesienhoidon ympäristötavoitteet ja vesien tilan heikentämiskieltoa koskeva sääntely vastaisi paremmin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä yhteisön vesipolitiikan puitteista (2000/60/EY, nk. vesipuitedirektiivi). Tarkistamistarve perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen ympäristötavoitteita ja niiden sitovuutta vahvistaviin tuomioihin ja osaltaan myös Euroopan unionin komission vesienhoitosuunnitelmista Suomelle antamiin suosituksiin. Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia (1299/2004) säädettäessä vesienhoidon ympäristötavoitteet tulkittiin ainoastaan jäsenvaltioita sitoviksi tavoitteiksi vesienhoitosuunnitelmissa, mutta niillä ei katsottu kuitenkaan olevan sitovaa vaikutusta päätöksentekoon. Vesienhoitosuunnitelma on välittynyt päätöksentekoon huomioonottamisvelvollisuuden kautta.

Ympäristöministeriön asettama työryhmä esittää nyt vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettuun lakiin lisättäväksi uudet lupamenettelyssä sovellettavaksi tulevat säännökset vesien tilan ympäristötavoitteista, joita olisivat vesien hyvän tilan tavoite ja sitä täsmentävä heikentämiskielto.

Käytännössä ympäristötavoitteet tulisivat sitoviksi lupaharkinnassa, ei pelkästään vesienhoitosuunnitelman huomioonottamisvelvollisuutena.

Lisäksi ympäristötavoitteista poikkeamista uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi muutettaisiin siten, että ympäristötavoitteista voitaisiin poiketa ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisessa lupamenettelyssä, eli poikkeamisesta ei enää päätettäisi vesienhoidon suunnittelussa. Poikkeamisen kriteerejä tarkennettaisiin. Poikkeaminen voisi koskea uusia toimenpiteitä, jotka muuttavat pintavesimuodostuman fyysisiä ominaisuuksia tai pohjavesimuodostumien pohjaveden korkeutta tai se voisi koskea uusia kestäväen kehityksen mukaisia toimintoja. Poikkeamisharkinnassa huomioitaisiin mm. hankkeen tärkeys yleisen edun kannalta ja/tai intressivertailu hankkeesta aiheutuvien, mahdollisesti ristiriitaistenkin hyötyjen välillä.

Ympäristönsuojelulakiin ja vesilakiin tehtäisiin työryhmän esityksen mukaan edellä mainituista muutoksista johtuvat lisäykset lupamenettelyihin liittyen. Jatkossa lupa-asiat tultaisiin käsittelemään perustettavassa valtakunnallisessa lupa-, ohjaus- ja valvontavirastossa osana yhden luukun palvelun periaatetta, jota koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan erikseen.

Ehdotettujen lakimuutosten yritysvaikutukset kohdistuisivat useisiin teollisuuden aloihin, kuten akku-, kemian-, energia-, elintarvike-, metsä- ja mineraalialaan. Ehdotuksella olisi vaikutuksia myös esimerkiksi kalankasvatukseen, jäteveden käsittelyyn ja turvetuotantoon. Lupamenettelyyn sisällytettävän ympäristötavoitteista poikkeamisen arvioidaan sujuvoittavan hankkeen lupakäsittelyä ja lyhentävän käsittelyaikoja, mutta lisäävän jonkin verran yritykselle aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Muutoksen toteuttaminen vaatisi lisävoimavaroja lupaviranomaisissa sekä mm. tiedon tuotannossa ja hallinnassa.

Vesien- ja merenhoito Lapissa

Vesien- ja merenhoitoa suunnitellaan Suomessa vesienhoitoalueittain ja ELY-keskuksittain. Molemmissa on yhteistyöryhmiä, joiden kautta vesien käyttäjä voi vaikuttaa suunnitteluun. Lapissa Kemijoen, Tornionjoen sekä Tenon-Näätämojoen-Paatsjoen vesienhoitoalueiden suunnittelusta vastaa Lapin ELY-keskus. Osa Lapista ulottuu myös Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueelle. Lapin liiton virastolla on edustus Lapin vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmässä. Lapin liitto on ottanut vesienhoitosuunnitelmat huomioon toiminnassaan. Esimerkiksi maakuntakaavoituksessa on nostettu esiin maakuntakaavan suhdetta vesienhoitosuunnitelmiin ja arvioitu kaavan vaikutuksia pinta- ja pohjavesiin. Merialuesuunnittelun toisella kierroksella on tarkoitus vahvistaa maan ja meren vuorovaikutusta sekä synkronoida suunnittelu ajallisesti ja sisällöllisesti aiempaa paremmin meren- ja vesienhoidon suunnittelun kanssa.

Lappi-sopimuksessa tuodaan kestäväen kehityksen tavoitteita maakuntatasolle Lapin Green Deal -tiekartan kautta. Siinä määritellään Lapille merkitykselliset YK:n kestäväen kehityksen tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet. Ilmastonmuutoksen hillitseminen on yksi Lappi-sopimuksen strategisista painopisteistä. Lapin liitto on myös sitoutunut toimimaan lohen ja muiden vaelluskalakantojen

lisääntymisedellytysten turvaamiseksi maakunnan rakentamattomien ja rakennettujen vesistöjen osalta. Huomionarvoista on, että myös saamelainen kulttuuri- ja kalastusperinne edellyttää puhtaita vesiä ja elinvoimaisia kalakantoja.

Lapin liiton näkemys

Lapin liitto näkee työryhmän esittämät periaatteet lainsäädännön tarkistamiseksi kannatettavina. Ympäristötavoitteiden nostaminen sitoviksi lupaharkinnassa ja tähän yhdistetyt poikkeamisperiaatteet voivat parhaassa tapauksessa sujuvoittaa lupaprosesseja, parantaa lupaprosessin ennakoitavuutta ja jopa lyhentää käsittelyaikoja. Nämä ovat erityisen tärkeitä vihreän siirtymän investointien kannalta. Investointien sijoittumisen kannalta on myös erittäin tärkeää, että Suomen lupakäytännöt ovat linjassa naapurimaiden, Lapin kannalta erityisesti Ruotsin, kanssa. Työryhmän esitys lisää myös poikkeamisiin liittyvän päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Lapin liitto näkee kuitenkin ennakoitavuuden ja myös lupaprosessin sujuvuuden kannalta hieman ongelmallisena, että poikkeamisen mahdollistavat toimet on määritelty varsin epämääräisesti. Herää kysymys siitä, mitä voivat olla kestävä kehityksen mukaisia toimia (ehdotus 20 c § 1 momentin 2 kohta) ja mikä taho lopulta määrittää hankkeen kestävä kehityksen mukaisuuden? Lapin liitto toivoo, että jatkovalmistelussa kiinnitettäisiin huomiota tämän kohdan avaamiseen esimerkinomaisesti säännöskohtaisissa perusteluissa. Määrittelyjen epämääräisyyden vuoksi Lapin liitto pitää tärkeänä järjestää asianmukainen seuranta lakimuutoksen toteutumisesta suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin.

LAPIN LIITTO

Hyväksytty maakuntahallituksen kokouksessa 30.10.2023 § 121

Peuraniemi Minttu
Lapin liitto